

Овдієнко Анна Іванівна

студентка групи ППб-1-15-4.0д, II курс, спеціальність «Практична психологія»
aiovdiienko.il15@kubg.edu.ua

Шинкарьова Любов Володимирівна

студентка групи ППб-1-15-4.0д, II курс, спеціальність «Практична психологія»
lvshynkarova.il15@kubg.edu.ua

Науковий керівник

Власенко Інна Анатоліївна

кандидат психологічних наук, викладач кафедри загальної, вікової та педагогічної психології
Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка
i.vlasenko@kubg.edu.ua

СІМЕЙНІ НАСТАНОВИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Анотація. У сучасному інформаційному суспільстві зазнають змін погляди на сім'ю та сімейні цінності, руйнуються стереотипи про роль чоловіка і жінки. Така ситуація змінює ставлення молоді до інституту сім'ї, уявлення про його зміст. У статті висвітлено результати тестування шлюбно-сімейних настанов представників сучасного студентства віком від 17 до 22 років, їх ставлення до людей, до розлучення, до кохання та до грошей. Розкрито можливі причини отриманих результатів. Перспективою подальших досліджень є вивчення факторів, що впливають на становлення сімейних настанов сучасної молоді.

Ключові слова: сім'я; шлюб; сімейні настанови; уявлення про шлюб; ставлення до людей; ставлення до романтичного кохання; ставлення до грошей.

Актуальність та доцільність дослідження. Підготовка молоді до сімейного життя є однією з важливих проблем сьогодення, оскільки її загострення зумовлюється кризовим станом суспільства, соціальною та політичною нестабільністю, невизначеністю щодо майбутнього. Ці фактори призводять до переосмислення планів молоді щодо укладення шлюбу, до виникнення нових соціально-психологічних уявлень відносно функцій сім'ї та ролей жінки й чоловіка в ній.

Аналіз останніх публікацій. Психологічні аспекти шлюбу, сім'ї та дітонародження стали предметом вивчення багатьох науковців – як вітчизняних, так і зарубіжних. Серед них можна відзначити таких авторів, як: К. Вітек (досліджував проблеми подружнього благополуччя), А. Волкова (вивчала соціально-психологічні фактори подружньої сумісності), В. Титаренко (розглядав зв'язок сім'ї зі становленням особистості), В. Левкович та О. Зуськова (створили методику діагностики подружніх відносин), В. Сатир (досліджувала психологічні характеристики сімейних ролей і сімейних

©Овдієнко А.І., Шинкарьова Л.В., Власенко І.А.

комунікацій) та інших. Вивчення впливу ціннісних орієнтацій та шлюбно-сімейних настанов партнерів на майбутню подружню взаємодію здійснювали Л. Мороз, Ю. Альошина (автор методики, призначеної для виявлення розподілу подружніх ролей у сім'ї), Т. Говорун (розглянула питання сексуальної поведінки людини та освоєння нею статевих ролей жінки та чоловіка), О. Столярчук (вивчала когнітивні настанови сучасної молоді щодо шлюбу та сім'ї), О. Волошук та Н. Ільчишин (досліджували домагання у сферах сімейного життя людей, які перебувають на передшлюбному етапі). Проте, зважаючи на актуальність і недостатню розробленість, проблема сімейних настанов сучасної молоді потребує поглибленого вивчення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою роботи є розкриття сімейних настанов сучасної молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження. Настанова, за визначенням В. Слобочикова та Є. Ісаєва, є готовністю, схильністю певним чином сприймати, розуміти, аналізувати об'єкт або діяти з ним відповідно до минулого досвіду або під впливом стереотипів. Це неусвідомлена особистісна готовність, схильність до діяльності, за допомогою якої може бути задоволена та чи та потреба [1].

У структурі настанови виділяють три складники: когнітивний, афективний і поведінковий. Когнітивний – вміння і переконання, яких ми дотримуємося стосовно тих чи тих предметів, людей і які дозволяють нам судити, що, на нашу думку, правильно або правдоподібно. Афективний складник презентують позитивні або негативні емоції, пов'язані з цими переконаннями. Поведінковий складник передбачає реакцію людини, яка відповідає її переконанням і переживанням. Подружні настанови набуваються переважно через спілкування в сім'ї [2].

Сім'я є важливим елементом суспільства і відіграє значну роль у формуванні та життєдіяльності держави. Для країни важливо, щоб сім'я була міцною. Готовність до сімейного життя виявляється в юнацькому віці, її

свідченням є усвідомлення особливостей ролей дружини та чоловіка, обов'язків щодо виховання дітей.

Щоб дослідити сімейні настанови, сучасній молоді було запропоновано тест «Діагностики родинних настанов» О. Сизанова [3]. Учасниками тестування стали 55 студентів, серед них 14 хлопців і 41 дівчина віком від 17 до 22 років. Вибірку склали студенти різних вищих навчальних закладів: Київського університету імені Бориса Грінченка, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного університету харчових технологій, Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка, Львівського національного університету імені Івана Франка, Київського національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. Найбільша кількість опитуваних навчається в Київському університеті імені Бориса Грінченка та Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Результати тестування показали, що 57,1% юнаків і 68,2% дівчат критично ставляться до людей. У той же час, песимістично налаштовані 21,4% юнаків і 14,6% дівчат. Оптимістично ставляться до інших 21,4% юнаків і 17% дівчат. Таким чином, виявлено приблизно рівні показники песимістів та оптимістів серед молоді, а більшу частину представників юнацького віку складають критично налаштовані люди. Оптимістично налаштовані є щирими, довірливими, відвертими, вірять в інших. У той самий час, песимісти довіряють лише близькому колу людей, не розкривають своїх таємниць оточенню і їм складно повірити в доброту та щирість інших. Критично налаштовані студенти балансують між оптимістами та песимістами, саме їм найпростіше пристосуватися до умов сучасного життя, вони комунікативні, активні, але, в той же час, уважні та спостережливі до свого співрозмовника.

Друга шкала тесту демонструє настанови молоді на питання альтернативи між обов'язком і задоволенням. Одна половина юнаків спрямована на обов'язок, інша може знайти баланс між обов'язком і задоволенням. Серед дівчат 19,5% спрямовані на отримання задоволення, 46,3% – на баланс між обов'язком і задоволенням і 34,1% – на обов'язок. Таким чином, можна сказати, що хлопці є відповідальнішими та більше орієнтованими на обов'язок, порівняно з дівчатами.

Третя шкала – ставлення до дітонародження. Серед хлопців 42,8% орієнтовані мати одну, дві дитини, а решту відсотків порівну поділили між собою орієнтації на одну дитину і на багатодітність (по 28,6% відповідно). Серед дівчат на багатодітність орієнтовані 48,8%, 29,3% – на одну, дві дитини і 21,9% – на одну дитину. Такий розподіл відповідей може бути пов'язаний зі стереотипним уявленням (чоловік має забезпечувати сім'ю, а жінка бути берегинею домашнього вогнища). Молодий вік опитуваних, відсутність самостійного матеріального забезпечення, постійної роботи впливають на ставлення студентів до дітонародження.

Четверта шкала – автономія чи співробітництво між членами сім'ї. Сім'я або родина – соціальна група, яка складається з людей, які зазвичай перебувають у шлюбі, їхніх дітей (власних або прийомних) та інших осіб, поєднаних родинними зв'язками з подружжям, кровних родичів і здійснює свою життєдіяльність на основі спільного економічного, побутового, морально-психологічного укладу, взаємної відповідальності, виховання дітей [4]. Сім'я є цілісною структурою, тому для нашого дослідження важливо було визначити, як відбувається процес спілкування та взаємодії між членами сім'ї. Половина юнаків обрали баланс між автономією та співробітництвом, 42,8% орієнтовані на співробітництво, а 7,1% – на автономію. Більшість дівчат 68,3% орієнтовані на співробітництво між чоловіком та дружиною, 29,3% – обирають баланс, 2,4% – орієнтовані на автономію. Отже, на сьогодні молодь виявляє тенденцію

до спільної діяльності, але зіставлення даних юнаків та дівчат орієнтованих на відокремлену діяльність, показало, що юнаки більше орієнтовані на автономію.

П'ята шкала – ставлення до розлучення. Питання розлучення та шлюбу є актуальним та важливим у всі часи. Шлюб – особливий соціальний інститут, історично зумовлена форма взаємовідносин між чоловіком і жінкою, що встановлює їх права та обов'язки один перед одним і щодо їхніх дітей [4]. Шлюб ґрунтується на почутті любові, дружбі та повазі моральних принципів побудови сім'ї, у той час як розлучення – розірвання шлюбу, його юридичне припинення у подружньому житті. Розлучення є результатом кризового розвитку стосунків між подружжям [4]. Погляди студентів на питання розлучення розділились. Більшість опитаних (64,3% хлопців і 56,1% дівчат) негативно ставляться до розлучення, а 35,7% хлопців і 43,9% дівчат – лояльно. Переважання негативного ставлення до розлучення серед молоді є позитивною тенденцією. Це свідчить про те, що студенти цінують шлюб та поважають родину.

Шоста шкала – ставлення до романтичного кохання. Кохання – сильне, відносно стійке почуття людини, фізіологічно зумовлене сексуальними потребами [5]. Кохання в інтимних психологічних характеристиках є суспільно-історично обумовленим відчуттям, що своєрідно відображає соціальні відносини і особливості культури, виступаючи як етична основа відносин в інституті шлюбу. Згідно з отриманими результатами, 57,1% юнаків і 65,9% дівчат орієнтовані на традиційне романтичне кохання, а також виявляють схильність до невротичного кохання. Такий результат пояснюється особливостями юнацького віку, бо молодь не має ще достатнього досвіду у міжстатевих стосунках, ставиться з ніжністю та має завищені очікування до свого партнера.

Орієнтацію на зріле, самодостатнє кохання виявляють 28,6% юнаків і 26,8% дівчат. Важливим аспектом такого кохання є повага до партнера, турбота про нього. Невелика кількість опитуваних – 14,3% хлопців та 7,3% дівчат –

мають орієнтацію на кохання іншої людини. Отже, більшість студентів орієнтовані на традиційне романтичне кохання. Романтичне кохання – це сильне почуття, що супроводжується вихором емоцій: від жаги до ревнощів та страждання. При цьому індивід майже повністю занурюється в іншу людину.

Сьома шкала – значення подружнього сексу. За допомогою цієї шкали, виявлено думку учасників тестування про роль подружнього сексу в родині. Більшість опитуваних (78,6% хлопців і 68,3% дівчат) вважають, що секс не має вагомого значення для успішного шлюбу. При цьому 14,3% хлопців і 29,3% дівчат говорять, що секс – одна із багатьох важливих сторін подружнього життя. Невелика кількість студентів (7,1% хлопців і 2,4% дівчат) вважають, що секс – одна із головних функцій сім'ї. Отже, більшість студентів вважають, що секс не має значення для успішного шлюбу.

Восьма шкала – відкритість сексуальної теми. У сучасному світі спостерігається зміна переконань суспільства щодо відкритості сексуальної теми для обговорення – від заборон подібних розмов до дозволу щодо їх обговорення. Виявлено, що половина хлопців вважають, що про секс можна говорити, як про всі інші теми. Таку думку також підтримують 31,7% дівчат. Було встановлено, що 42,9% хлопців і 51,2% дівчат думають, що окремі питання сексуальних стосунків подружжя не варто обговорювати. І лише 7,1% юнаків і 17% дівчат схильні до думки, що сексуальні теми не можна обговорювати у родині. Отже, більшість студентів орієнтовані на обговорення сексуальних тем, що є позитивною тенденцією у взаєминах сімейної пари, бо допомагає встановити довіру між партнерами, що, у свою чергу, забезпечує міцність шлюбу.

Дев'ята шкала – розподіл родинної влади. Ми висунули гіпотезу, що погляди сучасного суспільства у питанні розподілу родинної влади зазнали змін. Отримані результати підтвердили цю гіпотезу: 64,3% хлопців і 82,9% дівчат орієнтовані на егалітарні стосунки. Егалітарна (франц. *egalite* – рівність, міра, мірило, зразок) модель сімейних стосунків – сукупність морально-етичних

цінностей сім'ї, які формуються за принципами рівності, взаємоповаги, взаємодопомоги та емоційної близькості між членами сім'ї [6]. В егалітарних стосунках подружжя не беруть на себе обов'язків, що обґрунтовані лише біологічною статтю людини. Встановлено, що 35,7% юнаків і 17% дівчат орієнтовані на ситуативний розподіл влади між чоловіком і дружиною. Варіант «прихильність до традиційного патріархального розподілу родинної влади» не обрав жоден учасник опитування. Таким чином, тенденція до егалітарних стосунків переважає серед молоді і є гарним показником, оскільки вказує на прагнення до спільної діяльності, підтримки один одного, визнання думки партнера, прагнення вирішувати проблеми разом.

Десята шкала відображає ставлення респондентів до грошей. Згідно з отриманими результатами 64,3% хлопців і 48,8% дівчат орієнтовані на збереження коштів, заощадливість з тенденцією до жадібності. Виявлено, що 21,4% юнаків і 34,2% дівчат обрали оптимальний варіант – баланс між економією і витратами. При цьому 14,3% хлопців і 17,1% дівчат виявляють схильність до марнотратства. Отримані високі показники заощадливості можна пояснити несприятливою економічною ситуацією. Також відзначено гендерну закономірність – більший, порівняно з дівчатами, відсоток хлопців, що обирають збереження коштів, через стереотип «чоловік має матеріально забезпечувати родину», що панує у суспільстві.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Вивчення проблеми сімейних настанов молоді найближчим часом не втратить актуальності, адже дозволяє пояснити сучасні, а також спрогнозувати майбутні тенденції розвитку сім'ї. З отриманих результатів робимо висновок, що тенденції критичного ставлення до людей, негативного ставлення до розлучення, орієнтація на рівноправні стосунки та позитивне ставлення до спільної діяльності, що домінують у молоді, дозволяють спрогнозувати зміцнення інституту сім'ї в Україні. Також цьому сприятиме покращення економічного та соціального становища, оскільки ми припускаємо, що

отриманий відсоток сімейних настанов, які не сприяють зміцненню інституту шлюбу, зумовлений несприятливою ситуацією у соціумі. Надалі ми зацікавлені у вивченні факторів, що мають найбільший вплив на становлення сімейних настанов, задля підтвердження чи спростування наших припущень. Також аналіз відповідей опитуваних показав наявність гендерних відмінностей у сімейних настановах: більший відсоток юнаків (порівняно з дівчатами), які зорієнтовані на збереження коштів, на баланс між залежністю та автономією, на відкритість сексуальної теми. В цілому, дослідження засвідчило прогресивний характер сімейних настанов сучасної молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Слободчиков В.И. Психология развития человека: развитие субъективной реальности в онтогенезе : учеб. пос. / Е.И. Исаев, В.И. Слободчиков. – М. : Изд-во ПСТГУ, 2013. – 400 с.
2. Белінська О. Соціальна психологія: хрестоматія / О. Белінська, О. Тихомандрицька. – М.: Аспект Пресс, 2003. – С. 364-365.
3. Сизанов А. Н. Тести та психологічні ігри. Ваш психологічний портрет / А. Н. Сизанов. – Минск: Полум'я, 2000. – С. 396-402, 468-469.
4. Карабанова О.А. Психология семейных отношений и основы семейного консультирования / О. А. Карабанова. – М.: Москва Гардарика, 2006. – С. 9; 246.
5. Савчин М. В. Вікова психологія: навч. посіб. / М.В. Савчин, Л.П. Василенко. – К.: Академвидав, 2005. – 359 с.
6. Сайтарлі І. А. Культура міжособистісних стосунків: навч. посіб. / І. А. Сайтарлі. – К. : Академвидав, 2007. – 240 с.

Анна Ивановна Овдиенко

студентка групи ППб-1-15-4.0д, II курс, направление одготовки «Практическая психология»
aiovdiienko.il15@kubg.edu.ua

Любовь Владимировна Шинкарева

студентка групи ППб-1-15-4.0д, II курс, направление одготовки «Практическая психология»
lvshynkarova.il15@kubg.edu.ua

Научный руководитель

Власенко Инна Анатольевна

кандидат психологических наук, преподаватель кафедры общей, возрастной и педагогической психологии Института человека Киевского университета имени Бориса Гринченко
i.vlasenko@kubg.edu.ua

СЕМЕЙНЫЕ УСТАНОВКИ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ

Аннотация. В современном информационном обществе меняются взгляды на семью и семейные ценности, разрушаются стереотипы о роли мужчины и женщины. Такая ситуация

изменяет отношение молодежи к институту семьи, представления о его содержании. В статье отражены результаты тестирования брачно-семейных установок представителей современного студенчества в возрасте от 17 до 22 лет, их отношение к людям, к разводу, к любви и деньгам. Раскрыты возможные причины полученных результатов. Перспективой дальнейших исследований является изучение факторов, влияющих на становление семейных установок современной молодежи.

Ключевые слова: семья; брак; семейные установки; представления о браке; отношение к людям; отношение к романтической любви; отношение к деньгам.

MODERN YOUTH FAMILY ATTITUDES

Anna I. Ovdiienko

group PPb-1-15-4.0d, II course, specialty «Practical Psychology»
aiovdiienko.il15@kubg.edu.ua

Liubov V. Shynkariova

group PPb-1-15-4.0d, II course, specialty «Practical Psychology»
lvshynkarova.il15@kubg.edu.ua

Scientific adviser

Inna A. Vlasenko

Ph.D. in Psychology, Lecturer of General, Developmental and Pedagogical Psychology Department of Institute of Human Sciences of Borys Grinchenko Kyiv University
i.vlasenko@kubg.edu.ua

Abstract. In modern informative society view of family and family values has changed, stereotypes about the role of man and woman has been collapsed. Such situation changes attitudes of young people to the institute of family, ideas about its maintenance. The results of testing of marriage and family attitudes of modern students' representatives in age from 17 to 22 years are reflected in the article, as well as their attitudes to people, divorce, to love and money. Possible reasons of the got results are exposed. Further researches outlook is connected with the studying of factors influencing on modern youth family attitudes becoming.

Keywords: family; marriage; family attitudes; view of marriage; attitude to people; attitude to romantic love; attitude to money.